

Włodzimierz Wołyniec

Duchowe macierzyństwo Maryi w nauczaniu Macieja Józefa Scheebena

---

Salvatoris Mater 13/3/4, 156-169

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

4. Podsumowanie

Analizując najstarsze zachowane przykłady chrześcijańskiej ikonografii w świetle tekstów liturgicznych i patrystycznych, można stwierdzić w nich obecność określeń, wskazujących na szczególną wieź Maryi z Kościołem. Stają się one wyrazem czci wierzących oraz „synowskiego uczucia”¹⁰¹. Można w nich odczytać także główne treści współczesnej nauki o duchowym macierzyństwie Maryi. Dotyczą one Jej udziału w dziele Odkupienia, wzorczej roli, jaką pełni w Kościele oraz aktualnego zbawczego współdziałania przez orędownictwo i wstawiennictwo u Syna.

Jak wynika z powyższych badań, w sztuce chrześcijańskiej znajduje odbicie zarówno myśl patrystyczna, jak też modlitwa liturgiczna; możemy w niej odczytać również ówczesną refleksję teologiczną. Proste, schematyczne wręcz przedstawienia stają się ważnym wyrazem tajemnicy Kościoła, w którym Matka Boża pełni macierzyńskie funkcje. W sposób prosty i czytelny wyrażają najistotniejsze treści.

Niniejszy temat został tu przedstawiony w ogromnym skrócie, z uwzględnieniem tylko niektórych źródeł. Wart jest jednak dogłębnej analizy, która w znaczący sposób może wzbogacić nie tylko mariologię, ale również chrystologię, eklezjologię i duszpasterstwo.

Dr Zofia Bator
Towarzystwo Miłośników Sztuki Sakralnej

37-700 Przemyśl
ul. Węgierska 33

e-mail: zofia_bator@wp.pl

Źródła ilustracji:

1. *Wniebowstąpienie*, miniatura z Ewangeliarza Rabuli, *Sztuka świata*, t. 3..., 37.
2. *Zesłanie Ducha Świętego*, miniatura z Ewangeliarza Rabuli, TMB 3, il. 3, s. 97.
3. *Wniebowstąpienie i Zesłanie Ducha Świętego*, miniatura z Ewangeliarza Rabuli, K. Klauza, *Teologiczna hermeneutyka ikony*, Lublin 2002, il. 11.
4. Fragm. mozaiki z Łuku triumfalnego z Santa Maria Maggiore w Rzymie (ok. 430), B. Filarska, *Archeologia chrześcijańska...*, il. 11.
5. Tkanina koptyjska, VI w., TMB 9, il. 3.

---

¹⁰¹ Por. LG 53.

6. Fresk z absydy klasztoru koptyjskiego w Bawit VII w., E. Jastrzębowska, *Sztuka wczesnochrześcijańska...*, il. 133.
7. *Madonna del Pilerio* z Cosenzy, Korozio, *Carica Niebiesnaja...*, tabl. XXII.
8. *Wniebowzięcie Bogarodzicy*, 1148 r., mozaika z kościoła w Palermo, Faludy Aniko, *Malarstwo Bizantyńskie*, Warszawa 1984, il. 39.
9. *Hagiosoritissa* z Aracoeli, VI w., J. Kruz, *Cudowne wizerunki NMP*, Gdańsk 1995, il. XIX.
10. *Hagiosoritissa* z Krakowa, XIII w., Bahus, *Malarstwo sakralne...*, 14.
11. Mozaika z Palermo, 1151 r., *Carica Niebiesnaja...*, tabl. VII.

La maternità spirituale di Maria nell'iconografia cristiana (alcuni esempi)

(Riassunto)

L'arte cristiana è un luogo d'incontro spirituale tra l'uomo e Dio. In questo ambito ritroviamo la presenza di Maria. La ricchezza spirituale della Madre di Dio viene espressa nelle icone e contemplata in esse dai fedeli.

L'autrice prende in esame alcune icone per far vedere in che modo viene espresso in esse il legame tra Maria e la Chiesa e specialmente la verità sulla maternità spirituale di Maria.

Lo studio è stato articolato in questo modo: 1) La Madre del Cristo nella Chiesa (partecipa nei eventi che costituiscono la Chiesa, la personificazione e archetipo della Chiesa, Madre della Testa della Chiesa); 2) Madre e Colei che nutre (ci unisce con Dio, ci aiuta a ritrovare la simiglianza a Dio, ci dà il cibo spirituale); 3) La nostra protettrice e mediatrice (la protettrice spirituale degli uomini, avvocata dei fedeli).

Wteologicznej twórczości Macieja Józefa Scheebena¹ nie można znaleźć systematycznego wykładu na temat duchowego macierzyństwa Maryi. Dopiero po jego śmierci ukazało się dzieło pod tytułem *Die bräutliche Gottesmutter* (Oblubieńczyca Matka Boga) w opracowaniu Carla Feckesa, ucznia Scheebena. Feckes podjął się trudu wydobycia z obszernych tomów *Dogmatyki* Scheebena (*Handbuch der Dogmatik*) materiału dotyczącego jego mariologii. Dzieło to stanowić będzie podstawowe źródło naszego opracowania.

Refleksja teologiczna Scheebena na temat duchowego macierzyństwa Maryi jest wieloaspektowa i wielowątkowa, wyrażona dość trudnym językiem teologicznym, zawierającym oryginalne terminy i pojęcia (niektóre z nich przytaczamy w języku oryginalnym). Podobnie jak

Ks. Włodzimierz Wołyniec

Duchowe macierzyństwo Maryi w nauczaniu Macieja Józefa Scheebena

SALVATORIS MATER
13(2011) nr 3-4, 156-169

cała jego teologia, jest ona refleksją nie tylko czysto spekulatywną i mistyczną, ale także biblijną i bliską życiu w tym sensie, że ma służyć pobożności wierzących i pogłębiać ich codzienne życie wiary. Podstawą teologicznej refleksji Scheebena jest zawsze słowo Boże zawarte w Piśmie Świętym i w żywej Tradycji Kościoła, której świadkami są dla niego Ojcowie Kościoła i święta Liturgia.

Aby ująć i wyrazić jak najdokładniej naukę Scheebena o duchowym macierzyństwie Maryi, spróbujemy najpierw przedstawić teologiczny fundament, na którym ta nauka się opiera, a następnie ukazać podstawowe zagadnienia teologiczne, stanowiące jej integralne elementy.

1. Teologiczny fundament nauki o duchowym macierzyństwie Maryi

Kiedy Scheeben zaczyna mówić o Maryi, to zawsze ma na uwadze Jej relację do Jezusa Chrystusa. Maryja jest nierozzerwalnie związana z Osobą Zbawiciela, a każda prawda o Maryi musi wynikać z tej re-

¹ Maciej Józef Scheeben (1835-1888), niemiecki teolog z Kolonii, zaliczany jest do klasyków katolickiej teologii. Z jego bogatej twórczości najbardziej znane jest dzieło *Die Mysterien des Christentums* (*Tajemnice chrześcijaństwa*, Kraków 1970).

lacji. Dla Scheebena więź Maryi z Jej Boskim Synem jest niezwykła i niepowtarzalna. Dlatego stara się ją ująć i wyrazić jak najdokładniej i najpełniej, aby wyprowadzić stąd wszystkie prawdy maryjne, w tym prawdę o Jej duchowym macierzyństwie. Drugim fundamentem nauki o duchowym macierzyństwie Maryi jest oryginalne twierdzenie o nadprzyrodzonym znamieniu (charakterze) osoby Maryi.

1.1. Macierzyńsko-oblubieńcza więź z Chrystusem

Idąc za nauką Ojców Kościoła, Scheeben postrzega Maryję nie tylko jako „życiodajną Ziemię”, z której zostaje utworzony nowy Adam, Jezus Chrystus², ale przede wszystkim widzi Ją jako „nową Ewę”, która stoi zawsze obok Niego, ponieważ jest z Nim nierozdzielnie złączona „w najgłębszej i najżywszej wspólności” (*in innigster und lebendigster Gemeinschaft*)³. Dlatego osoba i czyny Maryi są zrozumiałe jedynie w odniesieniu do Osoby Zbawiciela, to znaczy muszą być interpretowane wyłącznie w kluczu chrystologicznym i historiozbawczym.

Scheeben podkreśla stale, że Maryja jest całkowicie oddana swojemu Synowi, ponieważ żyje bardziej w Nim niż w sobie samej i jest zwrócona ku Niemu całą swoją istotą⁴. W konsekwencji Maryja żyje w Chrystusie i dla Chrystusa. Nic w Jej życiu nie dzieje się bez Chrystusa. W nawiązaniu do patrystycznej myśli o Maryi, Scheeben określa Maryję jako „Oblubienicę Słowa” (*sponsa Verbi*)⁵. Stąd wyprowadza istotne twierdzenie o współdziałaniu Maryi (*die Mitwirkung*) z Chrystusem. Co więcej, mając na uwadze niezwykłą więź ontyczną i egzystencjalną Maryi z Chrystusem, Scheeben dochodzi do wniosku, że także Bóg-Człowiek nie czyni niczego bez Maryi, swojej Matki. W zbawcze działania Syna Bożego i Zbawiciela są włączone – z Jego woli – ludzkie działania (*die Tätigkeit*) Maryi i towarzyszą tym działaniom. Scheeben zauważa odpowiedniość między działaniami Chrystusa a działaniami Maryi w tym sensie, że zbawczym działaniom Boga-Człowieka odpowiadają w pewien sposób ludzkie działania Jego Matki.

² Porównanie Maryi do „ziemi”, z której utworzony jest Nowy Adam, pojawia się w pismach Andrzeja z Krety (zm. 740 r.): zob. H. BOURGEOIS, B. SESBOÛÉ, P. TIHON, *Znaki zbawienia* [seria: *Historia Dogmatów*], t. 3, red. B. SESBOÛÉ, przekł. P. Rak, Kraków 2001, 506.

³ Por. M.J. SCHEEBEN, *Die bräutliche Gottesmutter*, oprac. C. FECKEL, Freiburg im Breisgau 1936, XV.

⁴ TAMŻE, 184.

⁵ Por. M.J. SCHEEBEN, *Maria. Schutzherrin der Kirche*, oprac. J. SCMITZ, Paderborn 1936, 13.

Najgłębsza i najżywsza wspólnota Maryi z Jezusem Chrystusem jest przyczyną nie tylko Jej wyjątkowej i niepowtarzalnej pozycji w stosunku do innych ludzi, tak iż Maryja *w Nim, z Nim i przez Niego jest wyniesiona ponad cały świat stworzony*, ale także Jej głębokiego udziału w dziele zbawienia⁶. Jeśli w ujęciu Scheebena dzieło zbawienia utożsamia się z nadprzyrodzonym porządkiem rzeczywistości, przekraczającym porządek natury, to Maryja dzięki nierozzerwalnemu zjednoczeniu z Boskim Zbawicielem znajduje się u początku i u kresu tego porządku. Mówiąc słowami Scheebena, z Chrystusem jest Maryja „kamieniem węgielnym” (*der Grundstein*) i równocześnie „koroną” (*die Krone*) nadprzyrodzonego porządku zbawienia⁷. Oczywiście w sensie bytowym Maryja jako stworzenie jest całkowicie podporządkowana swojemu Boskiemu Synowi, ale Jej obecność u początku i u kresu nadprzyrodzonego porządku zbawienia wynika stąd, że Ona jako Matka Zbawiciela jest *pierwszym i najdoskonalszym owocem Odkupienia* (*die erste und vollkommenste Frucht der Erlösung*)⁸. Dlatego tam, gdzie jest Chrystus, jest także Maryja – jest z Nim jako Matka i w Nim jako pierwsza Odkupiona.

Aby podkreślić niezwykłą więź Maryi z Jezusem Chrystusem, Scheeben posługuje się w swojej teologii oryginalnymi wyrażeniami. Mówi o Niej jako „Bożooblubieńczej Matce” (*die gottesbräutliche Mutter*) i jako „macierzyńskiej Oblubienicy Bożej” (*die mütterliche Gottesbraut*)⁹. W ten sposób chce połączyć ze sobą dwie relacje: macierzyńską i oblubieńczą, które w przypadku relacji Maryi do Jezusa Chrystusa muszą stanowić jedną, wyjątkową i oryginalną relację.

W rozważaniach o niezwyklej więzi Maryi z Chrystusem idzie Scheeben jeszcze dalej, porównując tę więź z unią hipostatyczną Chrystusa. Z tego porównania wyprowadza drugie fundamentalne twierdzenie, na którym opiera się nauka o duchowym macierzyństwie Maryi, to jest twierdzenie o nadprzyrodzonym i personalnym charakterze Maryi.

1.2. Nadprzyrodzone znamię (charakter) osoby Maryi

Zdaniem Scheebena, niezwykła godność (*die Würde*) Maryi wynika z Jej macierzyństwa Bożego. Macierzyństwo Maryi przyrównuje on do sakramentalnego charakteru, który my dzisiaj otrzymujemy w sakramencie chrztu. Dlatego macierzyństwo Maryi jako tak zwany „charak-

⁶ Por. M.J. SCHEEBEN, *Die bräutliche Gottesmutter...*, XV.

⁷ TAMŻE.

⁸ TAMŻE.

⁹ Zob. C. FECKES, *Vorwort des Herausgebers*, w: M.J. SCHEEBEN, *Die bräutliche Gottesmutter...*, IX.

ter” jest nadprzyrodzonym znamiem osoby Maryi. Scheeben nazywa go personalnym charakterem, do którego Maryja została wyniesiona przez Bożą łaskę¹⁰.

Personalny charakter Maryi, czyli Jej macierzyństwo Boże i macierzyństwo duchowe zarazem jest jedyną w swoim rodzaju właściwością osoby Maryi. Podobnie jak charakter chrzcielny, jest on niezatartym, substancjalnym i istotowym znamiem Ducha Świętego¹¹. Scheeben łączy bardzo wyraźnie personalny charakter Maryi z obecnością i działaniem Ducha Świętego, który czyni Ją Oblubienicą Chrystusa¹².

Z refleksji Scheebena wynika, że personalny charakter – tożsamy z łaską macierzyństwa – Maryja otrzymała jakby w załączku już na początku swego istnienia, czyli w chwili swego Niepokalanego Poczęcia. We Wcieleniu natomiast ów dar osiągnął wypełnienie, kiedy stała się Matką Syna Bożego¹³.

Nadprzyrodzony charakter osoby Maryi sprawia, że spełnia Ona stale swoje powołanie macierzyńskie w stosunku do Syna Bożego i w stosunku do wszystkich odkupionych przez Jego Ofiarę. Dlatego jest on nie tylko właściwością osoby Maryi, ale także jest rzeczywistością relacyjną w tym sensie, że Maryja pozostaje w stałej relacji ze swoim Synem i ze wszystkimi ludźmi, za których Chrystus oddał życie¹⁴.

2. Prawdziwa Matka odkupionych

W ujęciu Scheebena duchowe macierzyństwo Maryi dotyczy ludzi odkupionych przez Ofiarę Jezusa Chrystusa. Dlatego Maryja jest „Matką odkupionych” (*die Mutter der Erlösten*). Aby wykazać prawdziwość tego wyrażenia i ukazać jego teologiczny sens, Scheeben nawiązuje do ewangelicznego opisu obecności Maryi pod krzyżem (J 19, 25-27). Według niego, obecność ta nie była bierna. Przeciwnie, Maryja czynnie współdziałała w Ofierze Chrystusa. Scheeben wyjaśnia, że Maryja przygotowała tę Ofiarę w tym sensie, że przygotowała Żertwę Ofiarną, ponie-

¹⁰ Por. M.J. SCHEEBEN, *Handbuch der katholischen Dogmatik. Erlösungslehre*, t. V/2, oprac. C. FECKES, Freiburg 1954, 1587; por. I. MUSER, *Das mariologische Prinzip „gottesbräutliche Mutterschaft“ und das Verständnis der Kirche bei M.J. Scheeben* [seria: „Analecta Gregoriana”], Roma 1995, 78.

¹¹ Por. M.J. SCHEEBEN, *Handbuch der katholischen Dogmatik...*, 1597, 1602; por. I. MUSER, *Das mariologische Prinzip...*, 80.

¹² Por. M.J. SCHEEBEN, *Handbuch der katholischen Dogmatik...*, 1610, 1764; por. I. MUSER, *Das mariologische Prinzip...*, 79.

¹³ Por. I. MUSER, *Das mariologische Prinzip...*, 85.

¹⁴ TAMŹE, 82.

waż Bóg przez Nią dał ludzkości Zbawiciela, który narodził się z Maryi Dziewicy jako Człowiek. Ponadto wyraziła Ona zgodę (*die Einwilligung*) na Ofiarę Syna, podobnie jak wyraziła wcześniej zgodę na Wcielenie. Zgoda ta jest aktem pośredniczym, przez który zasługi Ofiary Chrystusa są udzielane wszystkim ludziom¹⁵.

Trzeba zauważyć, że powiązanie postawy Maryi w Zwiastowaniu z Jej postawą pod krzyżem stanowi dla Scheebena istotny argument teologiczny w nauce o współdziałaniu Maryi w dziele zbawienia zgodnie z planem i porządkiem ustanowionym przez Boga. Jak zatem Bóg postanowił dać ludziom Zbawiciela przez Maryję i w Niej, tak również postanowił podarować ludziom owoce męki, śmierci i Zmartwychwstania Zbawiciela przez Maryję i w Maryi, czyniąc Ją *Nosicielem owocu Ofiary Chrystusa (die Trägerin der Opferfrucht) dla całej ludzkości*¹⁶.

Z mariologicznych rozważań Scheebena wynika, że Maryja przeżywała wagę i znaczenie śmierci krzyżowej swojego Syna jako Ofiary zbawienia. Wydaje się, że uznaje on takie twierdzenie za pewnik teologiczny. Co więcej, Scheeben przyjmuje, że Maryja odczuwała matczyne bóle duchowe już wtedy, kiedy nosiła Chrystusa w swoim łonie, ponieważ przez wiarę rozpoznawała w Nim Baranka skazanego na zabicie jako Ofiarę zbawczą i równocześnie w bólach wyrażała zgodę na tę Ofiarę. Aby wykazać słuszność swojej refleksji, Scheeben odwołuje się do Niewiasty z Księgi Apokalipsy, którą Tradycja i liturgia Kościoła odnoszą do osoby Maryi. Jeśli słowo Boże mówi o Niej, że *jest brzemienista i woła cierpiąc bóle i męki rodzenia* (Ap 12, 2), to – według niego – wskazuje tym samym na duchowe bóle Maryi już podczas Jej stanu brzemienności z powodu przyszłej Ofiary Jej Syna¹⁷.

W konsekwencji udział Maryi w Ofierze Chrystusa porównuje Scheeben do liturgicznego udziału diakona, przynoszącego na ołtarz dary ofiarne. Odnosząc do Maryi słowa z Księgi Mądrości Syracha: *W świętym Przybytku, w Jego obecności, zaczęłam pełnić świętą służbę* (24, 10), stwierdza on, że Maryja powinna nosić tytuł „Współliturga” (*eine Mitliturgin*) pełniącego świętą służbę w Kościele, podobnie jak tytuł „liturga” odnosi się do diakonów i prezbiterów Kościoła¹⁸. W konsekwencji nie waha się użyć w odniesieniu do Maryi tytułu „Współodkupicielki” (*corredemptrix*), ale tylko w tym sensie, że dobrowolnie i świadomie współdziałała w składaniu Ofiary zbawienia przez Jezusa Chrystusa.

¹⁵ Por. M.J. SCHEEBEN, *Die bräutliche Gottesmutter...*, 181-182.

¹⁶ TAMŻE, 181.

¹⁷ TAMŻE, 186-187.

¹⁸ TAMŻE, 178.

Scheeben pisze, że jest Ona „Współodkupicielką” w Ofierze Chrystusa i przez Ofiarę Chrystusa, czyli na zasadzie czynnego udziału w tej Ofierze i mocą tej Ofiary¹⁹.

Scheeben zauważa też, że Maryja pierwsza doświadcza mocy płynącej z Ofiary Chrystusa. W nawiązaniu do ewangelicznego opisu śmierci Jezusa, pisze on, że po przebicciu Jego boku, krew i woda Zbawiciela spłynęły na Maryję, to znaczy cała moc zbawczej śmierci Chrystusa przeszły na Nią i w ten sposób mocą Chrystusa mogła urodzić wszystkich ludzi do nowego życia, czyli stać się duchową Matką wszystkich ludzi. A zatem tę Krew, którą Jezus Chrystus wziął z Maryi we Wcieleniu, wylewa na Maryję w swojej Ofierze jako Krew zbawczą, a poprzez Nią na wszystkich ludzi²⁰.

Oczywiście, Scheeben jest świadomy, że owoce zbawczej Ofiary Chrystusa zostają przekazane w rzeczywistości całemu Kościołowi, który jest znakiem i narzędziem zbawienia dla świata²¹. Widzi on jednak Maryję zawsze „w środku” i „na czele” Kościoła (por. Dz 1, 12-14), a także jako Reprezentanta Kościoła w uniwersalnym pośrednictwie zbawczym. Co więcej, odwołując się do obrazu zdjęcia Ciała Chrystusa z krzyża i złożenia na łonie Matki, Scheeben stwierdza, że obraz ten symbolizuje funkcję pośredniczą Maryi w przekazywaniu daru zbawienia wszystkim ludziom. Przyjmując na swoje łono Ciało Ofiary Chrystusa, Maryja staje się Administratorem i Zarządcą (*die Verwalterin*) owocu Ofiary Chrystusa²². Zgodnie z myślą Scheebena, trzeba dodać, że Maryja pełni tę funkcję zawsze jako członek Kościoła i w obrębie Kościoła.

3. Duchowe ojcostwo Chrystusa i duchowe macierzyństwo Maryi

Z fundamentalnej zasady współdziałania (*die Mitwirkung*) Maryi z Jezusem Chrystusem wyprowadza Scheeben naukę o duchowym ojcostwie Chrystusa i duchowym macierzyństwie Maryi.

Nauka o duchowym ojcostwie Chrystusa jest oryginalna. Scheeben twierdzi, że Chrystus rodzi (*zeugt*) nową ludzkość na sposób „ojcow-

¹⁹ TAMŻE, 177.

²⁰ TAMŻE, 182-183. Scheeben porównuje funkcję pośredniczą Maryi do kanału przekazującego wodę ze źródła (TAMŻE, 182).

²¹ O Kościele jako znaku i narzędziu wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego mówi Sobór Watykański II w *Konstytucji dogmatycznej o Kościele*, 1.

²² Por. M.J. SCHEEBEN, *Die bräutliche Gottesmutter...*, 183.

ski” (*väterlich*) przez swoje cierpienie. W nawiązaniu do J 1, 12 o Logosie, które daje moc stawania się dziećmi Bożymi tym, którzy przyjmują Słowo, oraz w nawiązaniu do J 12, 24 o ziarnie pszenicy, które przynosi plon tylko wtedy, kiedy wpadnie w ziemię i obumrze, Scheeben wyjaśnia, że owo ojcowskie rodzenie nowych ludzi przez Chrystusa polega na tym, że On sam podczas Ofiary czyni siebie ziarnem życiodajnym, z którego powstaje nowe życie²³.

Podłożem i rdzeniem duchowego ojcostwa Chrystusa jest Wcielenie, kiedy jako Wcielony Syn Boży staje się nadprzyrodzoną Głową wszystkich ludzi. Natomiast doskonałym duchowym Ojcem staje się On dopiero w godzinie swojej Ofiary na krzyżu, kiedy rozlewa swoją Krew, zawierającą w sobie życiodajną moc rodzenia przybranych synów Bożych²⁴.

Scheeben jest świadomy różnicy pomiędzy ojcostwem Boga w relacji do Syna w łonie Trójcy a ojcostwem Chrystusa. Stwierdza jednak, że duchowe ojcostwo Chrystusa tworzy jedno ojcostwo (*eine Vaterschaft*) z ojcostwem Boga²⁵.

Duchowe macierzyństwo Maryi jest zatem współdziałaniem (*die Mitwirkung*) z Jezusem Chrystusem, rodzącym ludzi do nowego życia dziećmi Bożymi mocą swoich zasług. Dla Scheebena współdziałanie Maryi jest *prawdziwym macierzyńskim działaniem rodzenia* (*eine wahrhaft mütterlich zeugende oder gebärende Tätigkeit*). Jest ono głębokim i skutecznym (*innig und wirksam*) współdziałaniem z Chrystusem jako duchowym protoplastą (*der geistliche Stammvater*) odkupionych. Scheeben zauważa też, że współdziałanie Maryi w duchowym rodzeniu dzieci Bożych wnosi bardzo wiele w duchowe życie odkupionych, podobnie jak naturalna matka wnosi bardzo wiele w życie swoich dzieci²⁶. Przede wszystkim Maryja jako duchowa Matka przyczynia się do przekazywania i pomnożenia nadprzyrodzonego życia (życia łaski) wszystkim ludziom²⁷.

4. Działania i funkcje macierzyńskie Maryi

Scheeben próbuje dokładnie opisać działania i funkcje macierzyńskie Maryi. Według niego są one analogiczne do działań i funkcji cielesnej matki względem jej dzieci. Scheeben pisze, że Maryja otacza macierzyńską troską odkupioną ludzkość, tak jak czyni to matka niosąca

²³ TAMŻE, 184.

²⁴ TAMŻE, 185.

²⁵ TAMŻE, 189.

²⁶ TAMŻE, 183.

²⁷ TAMŻE, 184.

w swoim łonie dziecko, kiedy je chroni i nim się opiekuje, aby mogło się urodzić i rozwinąć. I jak cielesna matka karmi i ochrania swoje dziecko, tak Maryja staje się Opiekunką (*die Hüterin*), Wychowawczynią (*die Erzieherin*) i Pocieszycielką (*die Trösterin*) Kościoła²⁸.

4.1. Troska o przyjęcie Zbawiciela i Ducha Świętego

Jako duchowa Matka odkupionych, Maryja przyczynia się do zbawienia ludzi. Jeśli *Sprawcą zbawienia wiecznego dla wszystkich* jest Wcielony Syn Boży (por. Hbr 5, 9), to macierzyńskie działanie Maryi polega na tym, że daje Ona światu Zbawiciela – Sprawcę wiecznego zbawienia i uczestniczy w Jego zbawczej Ofierze, przyczyniając się do tego, żeby Chrystus został przyjęty przez ludzi do ich życia. Scheeben podkreśla przy tym motyw współcierpienia Maryi. Notuje, że duchowe macierzyństwo Maryi jest rodzeniem pełnym cierpienia ze względu na Jej udział w męce Chrystusa, w przeciwieństwie do cielesnego zrodzenia Chrystusa, które dokonało się bez cierpienia. Oczywiście, mówiąc o rodzeniu w boleściach (*eine schmerzreiche Geburt*), ma on na myśli duchowe cierpienia, w których dokonuje się rodzenie Chrystusa w odkupionych²⁹. Można powiedzieć za Apostołem Pawłem, że w ten sposób Chrystus kształtuje się w nas, a my upodabniamy się do Jego obrazu (por. 2 Kor 3, 18).

Ze względu na motyw cierpienia Scheeben zauważa podobieństwo między duchowym macierzyństwem Maryi i ojcostwem Abrahama. Według niego, jak cierpienie Abrahama, składającego w ofierze swojego syna Izaaka, stało się dla niego zasługą do bycia ojcem wielu narodów, tak cierpienie Maryi jest podstawą Jej duchowego macierzyństwa względem wszystkich ludzi, za których Chrystus oddał życie³⁰.

Nawiązując do obecności Maryi w Wieczerniku przed Dniem Pięćdziesiątnicy (por. Dz 1, 12-14), Scheeben stwierdza, że Maryja pomaga odkupionej ludzkości w przyjęciu Ducha Świętego przez swoją głęboką modlitwę. Dodaje też, że Chrystus, idąc do Ojca, uczynił Maryję widzialnym znakiem obecności Ducha Świętego, a także „Przekazicielką” (*die Vermittlerin*) Ducha dla „osieroconych” Apostołów³¹.

²⁸ TAMŻE, 191-192. Temat opieki Maryi nad Kościołem rozwija Scheeben w dziele *Maria. Schutzherrin der Kirche* (Paderborn 1936), w którym rozpatruje dwa dogmaty katolickie: Niepokalanego Poczęcia Maryi i nieomylności Papieża, ukazujące nadprzyrodzony porządek chrześcijaństwa. Maryja jako *sedes Sapientiae* i następca Piotra jako *cathedra Sapientiae* są środkiem leczniczym przeciw herezjom naturalizmu i racjonalizmu (TAMŻE, 14, 16).

²⁹ Por. M.J. SCHEEBEN, *Die bräutliche Gottesmutter...*, 186.

³⁰ TAMŻE.

³¹ TAMŻE, 191-192.

5. Modlitwa wstawiennicza w niebie

Scheeben jest przekonany, że macierzyńskie działania i funkcje Maryi trwają nieustannie aż do końca czasów i obejmują nie tylko ludzi na ziemi, ale także tych, którzy przebywają już w niebie³². Mają one charakter modlitwy wstawienniczej (*eine Fürbitte*) i charakter udziału w rozdawnictwie darów Bożych³³. Scheeben precyzuje, że modlitwa Maryi w niebie jest inna niż modlitwa wstawiennicza samego Chrystusa, czy też modlitwy świętych. Jej specyfika polega na tym, że jest to zawsze modlitwa Matki, a więc modlitwa macierzyńska, a dokładniej – modlitwa macierzyńsko-oblubieńcza (*mütterlich-bräutliche Fürbitte*). I właśnie jako taka jest niezwykle skuteczna, ponieważ opiera się na najwyższej władzy Syna Bożego. Scheeben pisze, że Maryja otrzymuje wszystko przez Chrystusa i w Nim. Jeśli modlitwa uwielbionego Chrystusa w niebie jest królewską i kapłańską interpelacją (*eine Interpellation*), i ma charakter suwerennej jurysdykcji (*eine souveräne Jurisdiktion*), to modlitwa Maryi pozostaje w stosunku do niej ufną modlitwą polecającą (*eine empfehlende Fürbitte*)³⁴.

Ze względu na macierzyński charakter modlitwa Maryi odróżnia się także od modlitwy świętych. Scheeben zauważa, że macierzyństwo Maryi sytuuje się powyżej duchowego macierzyństwa świętych, ponieważ Ona jest prawdziwą Matką Boga i Zbawiciela, a święci są przyjaciółmi i sługami Boga. Jeśli więc Maryja trwa całkowicie we wspólnocie z Chrystusem jako Jego Matka, i żyje w Nim, to znaczy trwa w zjednoczeniu z Jego Osobą i w Jego dziele, oraz jest całkowicie zwrócona ku Niemu, pełniąc posługi matczyne w stosunku do Jego Boskiej Osoby, to Jej modlitwa wstawiennicza jest w pewnym sensie udziałem we wstawiennictwie Chrystusa, podczas gdy modlitwy świętych są aktami przyjacielskiej troski³⁵.

Celem macierzyńsko-oblubieńczej modlitwy wstawienniczej Maryi jest nadprzyrodzone dobro ludzi odkupionych przez Ofiarę Chrystusa. Według Scheebena modlitwa wstawiennicza Maryi wpisuje się w Jej macierzyńskie powołanie. Maryja modli się z macierzyńską miłością za tych, którzy narodzili się do nowego życia, aby stawali się w pełni dziećmi Bożymi przez coraz ściślejsze zjednoczenie z Jej pierworodnym Synem³⁶.

³² TAMŻE.

³³ TAMŻE, 193.

³⁴ TAMŻE, 194.

³⁵ TAMŻE, 195.

³⁶ TAMŻE.

6. Funkcja pośredniczenia

Podstawą nauki o funkcji pośredniczenia Maryi, czyli o Jej pośrednictwie (*die Mittlerschaft*), jest dla Scheebena ustalony przez Boga porządek rozdawania i udzielania Bożych darów. Historia zbawienia pokazuje, że Bóg rozdaje swoje dary stopniowo, posługując się ludźmi, aż do udzielenia pełni swoich darów przez Jezusa Chrystusa, Wcielonego Syna Bożego. Scheeben przyjmuje, że ten ustanowiony przez Boga i przez Chrystusa porządek (*von Gott und Christus festgestellte Ordnung*) przewiduje udział Maryi w pośrednictwie Chrystusa. Dlatego przekazywaniu zasług męki Zbawiciela i Jego wstawiennictwu u Ojca w niebie towarzyszy zawsze wstawiennicza modlitwa Maryi. W konsekwencji Scheeben stwierdza, że każda łaska jest udzielana przy Jej wstawiennictwie, a tym samym Maryja pośredniczy w rozdawnictwie wszelkich łask³⁷.

Scheeben jest świadomy trudności w przyjęciu nauki o pośrednictwie Maryi streszczającej się w zdaniu, że *wszystkie łaski (dary) zbawienia otrzymujemy przez Jej ręce*. Według niego zdanie to nie oznacza, że musimy bezpośrednio zwracać się do Maryi, aby otrzymać jakiś dar łaski. Chodzi jednak o to, że każdej naszej modlitwie towarzyszy obecność wstawienniczej modlitwy Maryi, bez względu na naszą świadomość istnienia takiej modlitwy. Jednak świadome odrzucanie pośrednictwa Maryi w ogóle, czy też negowanie możliwości takiego pośrednictwa, utrudnia przyjmowanie darów Bożych³⁸.

Trzeba stwierdzić, że całe życie ziemskie Maryi i Jej obecne życie w niebie interpretuje Scheeben jako jedną stałą funkcję pośredniczenia. W Jej ziemskim życiu podkreśla szczególnie dwa momenty, które uznaje za fundamentalne akty pośredniczenia. Pierwszym z nich jest zgoda Maryi na poczęcie i przyjęcie Zbawiciela. Scheeben pisze, że Maryja pośredniczy w przekazywaniu ludziom źródła łaski – Jezusa Chrystusa, sama stając się jakby „kanałem”, przez który łaska wylewa się ze źródła na wszystkich ludzi. Natomiast drugim takim aktem jest Jej współdziałanie w Ofierze Chrystusa, przez które Maryja staje się już na zawsze „Depozytariuszką” (*die Depositarin*) owoców zbawienia dla całej ludzkości³⁹.

Dzisiaj natomiast pośredniczenie Maryi dokonuje się przez modlitwę wstawienniczą w rodzeniu (*die Erzeugung*) przybranych dzieci Bożych, w ich żywieniu (*die Ernährung*) i dojrzewaniu do pełni (*die Vollen-*

³⁷ TAMŻE, 196-197.

³⁸ TAMŻE, 196.

³⁹ TAMŻE, 198.

ding) życia nadprzyrodzonego⁴⁰. Scheeben podkreśla przy tym, że funkcja pośredniczenia Maryi jest nierozzerwalnie złączona z funkcją pośredniczenia Kościoła. Modlitwa Maryi jest zawsze modlitwą całego Kościoła, ponieważ Ona jest sercem Kościoła, a zarazem Oblubienicą i żywym członkiem Chrystusa, wypraszając dary łaski od swojego Oblubieńca i Głowy. Jeśli więc zbawcze pośrednictwo Kościoła jest stałe i uniwersalne jako pośrednictwo wszystkich darów łaski Chrystusa, to złączone z nim pośrednictwo Maryi jest także stałe i uniwersalne⁴¹.

7. Duchowe macierzyństwo Maryi i duchowe macierzyństwo Kościoła

Na temat duchowego macierzyństwa Kościoła pisze Scheeben w swoim dziele *Die Mysterien des Christentums*. W jego ujęciu Kościół jest duchową matką w ustanowionym przez Chrystusa kapłaństwie służebnym: *Przez kapłaństwo Chrystus rodzi się na nowo, a narodzenie to jest jakby dalszym ciągiem cudownego narodzenia się z Maryi; dlatego też kapłaństwo jest kopią i rozszerzeniem tajemniczego macierzyństwa Najświętszej Panny w stosunku do Boga-Człowieka*⁴². Obok Kościoła w jego funkcji macierzyńskiej zawsze widzi Scheeben osobę Maryi, która także pełni funkcję macierzyńską w stosunku do dzieci Kościoła. Maryję i Kościół nazywa on nawet „jedną podwójną Matką” (*eine doppelte Mutter*)⁴³.

Scheeben uznaje Maryję za „głównego członka Kościoła” (*das Hauptglied*) i przede wszystkim za „Serce Kościoła” (*das Herz der Kirche*). Dlatego uważa, że duchowe macierzyństwo Maryi zbiega się z duchowym macierzyństwem Kościoła, zachowując przy tym swoją odrębność⁴⁴.

Aby wyjaśnić macierzyńskie rodzenie Maryi, Scheeben posługuje się obrazem serca. Jak serce tłoczy krew do głowy, tak Maryja we Wcieleniu daje swoją krew Synowi Bożemu, który jest nadprzyrodzoną Głową ludzkości. Przyjęta przez Niego Krew otrzymuje duchową, ożywiająca moc w Ofierze krzyżowej do rodzenia przybranych synów Bożych. Krew ta zostaje najpierw wylana na Matkę, czyli powraca do Serca Kościoła, aby stąd rozlać się na wszystkie członki⁴⁵.

⁴⁰ TAMŻE.

⁴¹ TAMŻE, 199.

⁴² M.J. SCHEEBEN, *Tajemnice chrześcijaństwa*, przekł. J. Roztworowski, I. Bieda, Kraków 1970, 431.

⁴³ Por. TENŻE, *Maria. Schutzherrin der Kirche...*, 69.

⁴⁴ Por. TENŻE, *Die bräutliche Gottesmutter...*, 189.

⁴⁵ TAMŻE, 184-185.

Duchowe rodzenie Maryi polega więc na tym, że Maryja przyczynia się do zrodzenia przybranych synów Bożych. Scheeben precyzuje, że to rodzenie jest w rzeczywistości współdziałaniem z Jezusem Chrystusem – Jej Oblubieńcem i duchowym Ojcem odkupionych, który staje się coraz bardziej obecny w ludziach odkupionych.

Macierzyństwo Maryi i macierzyństwo Kościoła zmierzają do jednego, podwójnego celu. Po pierwsze celem tym jest zrodzenie Jezusa Chrystusa i po drugie – zrodzenie przybranych dzieci Bożych. Dlatego Scheeben pisze, że oba macierzyństwa obejmują duchowe macierzyństwo Maryi i Kościoła względem wszystkich odkupionych oraz macierzyństwo względem samego Chrystusa. Zauważa on przy tym, że wszystkie macierzyńskie funkcje Kościoła osiągają pełnię w Eucharystii, kiedy Kościół rodzi w swoim łonie Chrystusa Eucharystycznego. Równocześnie Eucharystia wskazuje na wyższość macierzyństwa Maryi w stosunku do macierzyństwa Kościoła, ponieważ Ciało Chrystusa Eucharystycznego jest wzięte z Maryi. Dlatego też macierzyństwo Kościoła ma swój fundament w macierzyństwie Maryi, a Jej macierzyństwo jest dalej urzeczywistniane w macierzyństwie Kościoła⁴⁶.

Szukając wzajemnych powiązań między macierzyństwem Maryi i Kościoła, Scheeben stwierdza jeszcze, że macierzyństwo Maryi jest korzeniem i duszą macierzyństwa Kościoła. Dlatego to ostatnie nie może istnieć i być skuteczne bez Maryi. I odwrotnie, macierzyństwo Maryi jest włączone w macierzyństwo Kościoła i w nim jest skuteczne⁴⁷.

Ostatecznie Scheeben dochodzi do wniosku, że stosunek macierzyństwa Maryi i Kościoła jest tak głęboki i wszechstronny, że najlepiej wyraża go termin perychorezy (*eine Perichorese*). Oznacza on, że jedno macierzyństwo jest z drugiego i równocześnie jedno jest w drugim, to znaczy jedno jest urzeczywistniane i rozpoznawalne „z” i „w” drugim⁴⁸.

8. Zakończenie

Ponieważ osoba Maryi zajmuje szczególne miejsce w Bożym planie zbawienia, dlatego – zdaniem Scheebena – zajmuje też wybitną pozycję w nauce doktrynalnej i w praktyce życia Kościoła, czyli w dogmacie i w katolickiej pobożności. Mówiąc o miejscu Maryi w kościelnym dogmacie, Scheeben lubi powtarzać zdanie dotyczące Maryi w nawią-

⁴⁶ TAMŻE, 189.

⁴⁷ TAMŻE.

⁴⁸ TAMŻE.